

CONTRIBUȚII PRIVIND SOVIETIZAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ÎN BIHOR ÎNTRE ANII 1948 - 1959

de

Radu Milian

Odată cu instalarea guvernului pro-comunist la putere, în martie 1945, începe ofensiva pentru penetrarea tuturor instituțiilor statului român. Comuniștii români adoptă modelul și mijloacele staliniste. Pentru învățământ, momentul de cotitură îl reprezintă “Reforma învățământului”, adoptată în august 1948.¹ În urma legii, învățământul era pus în slujba intereselor comuniste de sovietizare a țării: schimbarea structurii anului școlar; schimbarea sistemului de notare; schimbarea ortografiei; introducerea obligativității studierii limbii ruse ș.a. cei care se opuneau acestor măsuri sau care nu erau pe placul noilor autorități școlare, erau dați afară din învățământ.² Legea învățământului a fost urmată de nu mai puțin de 106 dispoziții și decrete privind reorganizarea învățământului.³

Moartea lui Stalin nu a produs schimbări majore în orientarea politică de la București. Din contră, constituția adoptată în anul 1952 a fost copia fidelă a constituției staliniste. Singura schimbare vizibilă a fost înlocuirea grupului comunist din exterior, ce gravita în jurul Anei Pauker, cu grupul comunist din interior, grupat în jurul lui Gheorghiu Dej.⁴ (schimbare de stil, nu de orientare).

Politica față de învățământ va rămâne neschimbată. Vechile cadre vor fi păstrate în posturi până ce partidul își va recruta proprii oameni. Recrutarea se va face cu ajutorul unei legislații special adoptată. Tonul este dat de secretarul general al P.M.R., Gheorghe Gheorghiu Dej, cu prilejul citirii raportului C.C. al P.M.R., în cadrul celui de-al II-lea congres al partidului (23 decembrie 1955). În raport se menționa că trebuie făcută o selecție atentă a cadrelor, atât pe criterii profesionale, cât și pentru merite pe linie de partid. De asemenea, se insista asupra rolului pe care trebuie să-l aibă învățăm, intul ideologic și eliminarea influențelor culturale burgheze în formarea dascălilor.⁵ Profesionistul, trebuia așadar dublat de activist.

¹ *Reforma învățământului*, decret nr. 175, M. Of. Nr. 177/3 august 1948, Col. Legi, p. 1676

² V. Frunză, *Istoria stalinismului în România*, ed. Humanitas, București, 1960, vol. I, p. 139, 525

³ *Repertoriul general al legislației în vigoare*, E. Șt. București, 1957. P. 527-534

⁴ V. Frunză, *op.cit.*, p. 421-450

⁵ Gheorghe-Gheorghiu Dej, *Articole și cuvântări, 1955-1959*, Ed. Pol. București, 1960, vol. I, p. 133, 139, 525

Timide la început, accentele critice față de așa-zisele “elemente retrograde din învățământ și cultură”, vor crește spre sfârșitul deceniului șase al secolului trecut. Atunci se va pune un accent deosebit pe învățământul ideologic de partid, prin înființarea școlilor superioare de partid.⁶

După ce își creează această infrastructură, partidul va promova o politică de epurări masive în învățământ. Din mulțimea de legi care vor servi acestui scop, două se detașează net. Este vorba de: “**Legea privind calificarea, perfecționarea și stabilizarea cadrelor didactice din învățământ**”⁷ și regulamentul privind “**Numirea, transferarea și eliberarea din funcție a cadrelor didactice**”.⁸

Legea prevedea selecționarea cadrelor pe criterii politice de către organele puterii locale (art. 2). Dascălii erau scutiți de o serie de muncii obștești pe motiv că dăunează procesului instructiv-educativ; însă erau obligați să acorde o mai mare atenție muncii de propagandă în cadrul organizațiilor de pionieri, U.T.M. și în lupta pentru socializarea (colectivizarea) agriculturii.

Aparent, presiunea politică asupra cadrelor didactice scade. Acest lucru se datorează faptului că trierea se face acum la atestarea pe post a noilor cadre. Puteau intra în învățământ după noile legi, doar cei care aveau origine socială “sănătoasă”.⁹ Cu alte cuvinte, aspirantul spre profesia de dascăl trebuia să fie comunist convins, să nu fi făcut altă politică înainte de 1948, să nu aibă studii teologice și să fie din rândul categoriilor sociale acceptate de puterea comunistă: țăran sărac sau muncitor. Verificările cadrelor intrau în atribuțiile secțiilor de învățământ raionale și regionale. Educația tineretului trebuia făcută în spirit comunist. Prin învățământ comuniștii urmăreau schimbarea felului de gândire al noilor generații. Putem deci spune că acestea au fost primele tentative de creere a “omului nou”.

Cel de-al II-lea regulament amintit, menționa că profesorii și învățătorii au “obligația de a fi devotați școlii și regimului de democrație populară”. Sancțiunile pentru cei care nu respectau “disciplina de partid și de stat” erau foarte aspre. Recalcitranții erau dați afară din învățământ.

Potrivit acestor reglementări, toate inspectoratele regionale au fost înștiințate printr-o circulară în cursul anului 1954, să întocmească tabele nominale cu toate cadrele din regiunea respectivă, în vederea înlăturării celor care nu se încadrează principiilor mai sus amintite.

Secția de cadre a Sfatului Popular al regiunii Crișana a primit spre verificare în cursul anului 1954 un număr de 131 de dosare, aparținând unor cadre dela șase școli ale regiunii. Ele au fost recenzate în funcție de apartenența politică și origine socială.

⁶ *Ibid.*, vol. II, p. 76, 77, 81

⁷ *Colecție de legi, decrete, hotărâri și dispoziții, 1954, iulie- august, hot. Nr. 1389*, vol. IV, Ed. de Stat pt. Literatură ec. și juridică, București, 1954

⁸ *Ibid.*, hot. Nr. 1390

⁹ *Ibid.*

Dintre cadrele menționate peste trei sferturi erau catalogate ca având origine mic burgheză. La observații se menționa că deși nu corespund întrutotul cerințelor “democrației populare”, mai sunt menținute în posturi deoarece sunt buni profesioniști și organizatori. Aceasta însemna că Partidul nu le găsisse încă înlocuitori. Directorii de școli însă, erau cu toții la origine “țărani săraci” sau “muncitori”, unii chiar fără studii de specialitate, având maxim șapte clase sau erau veniți din alte domenii de activitate. Aveau însă cu toții referințe bune la “munca de partid”.¹⁰

O situație aparte o au cadrele didactice responsabile cu munca de învățământ politico-ideologic.¹¹ În toată regiunea existau un număr de 34 de responsabili. Toți erau membrii P.M.R. sau U.T.M.; mai bine de jumătate erau apreciați însă necorespunzător din punct de vedere ideologic. Aceasta deoarece aparținuseră altor partide (inclusiv legionari) sau erau considerați de origine mic burgheză. Partidul nu se putea debarasa de toți deodată; în anul 1954 înregistrându-se doar 7 epurări pe motive politice din aparatul de propagandă al partidului (toți din Oradea, unde Partidul avea la dispoziție oameni mai bine pregătiți). În rândul celor de la catedră, nu apar decât cazuri izolate de epurări. Mai întâi se face trierea dosarelor, pentru a avea o situație clară a celor ce urmau să fie eliminați în anii următori.

Interesant este că metoda se schimbă. Din dorința de a se înscrie în legalitatea comunistă, la școlile unde funcționează cei vizați sunt trimise comisii care să adune probe împotriva lor. Un exemplu în acest sens îl constituie cazul profesoarei de limba maghiară Dobrás Aurelia de la școala de băieți nr. 2 din Oradea (proces-verbal încheiat la data de 12 martie 1954). Timp de o săptămână, doi inspectori școlari o asistă oră de oră, după care prezintă într-un raport voluminos tot felul de greșeli științifice și de metodă inventate ad-hoc, de genul: “lipsă de orientare justă în interpretarea politică a literaturii”, “citirea unor opere neprogresiste”, “nu educă tineretul în spiritul comunist ci în spiritul educației burgheze”. Pentru a se justifica criticile, sunt inspectate și alte cadre, dar în mod surprinzător, nu sunt găsite nici un fel de greșeli. Ceilalți profesori în frunte cu directorul școlii, se distanțează de atitudinea considerată “imorală” a profesoarei, recomandând la fel ca și inspectorii scoaterea acesteia din învățământ.¹²

Odată verificate toate dosarele cadrelor, între anii 1957 și 1959 are loc un val masiv de epurări politice din învățământul bihorean.¹³ Cifrele vorbesc de la sine despre intensitatea fenomenului: 162 de cadre didactice scoase din învățământ pe baza recomandărilor organizațiilor locale de partid. Dintre acestea 11 din orașul Oradea, 19 din Beiuș, 46 din regiunea Oradea, 11 din raionul Șimleu, 24 din raionul

¹⁰ D.J.A.L., *Sfatul Popular al regiunii Crișana*, dos. Nr. 64/1954

¹¹ *Ibid*, f. 23

¹² *Ibid*, f. 38-39

¹³ *Ibid*, f. 23

Luca Vașcăului și 51 din regiunea Aleșd. Circa 90% dintre aceste cadre aveau studiile de specialitate terminate, însă din diverse motive nu erau agreate de puterea comunistă. Cele mai des invocate motive de demitere erau: studiile teologice, de drept sau economice făcute în vechiul regim; apartenența în trecut la partidele istorice sau legionare; fii, fiice sau soții de preoți; credincioși sau fii de meseriași, funcționari sau intelectuali. Datorită trecutului lor se considera că nu pot fii de acord cu morala proletară, defăimează socialismul, se opun colectivității și muncilor obștești, culturalizării maselor sau acțiunilor cultural-educative de la căminele culturale. Nu excludem total din calcul nici varianta unor răfuieți personale. Iată un exemplu de astfel de caracterizare: "... nu s-a străduit să facă un învățământ realist-științific, ... este slab pregătit ideologic... are anumite idei fixe burgheze de care nu se poate debarasa.. Din punct de vedere politic, fost membru de partid până la verificările din anul 1949, ... are legături cu elemente dușmănoase legionare, P.N.Ț-iste și P.N.L-iste..."¹⁴. Alt exemplu: "... posedă 7 hectare de pământ (chiabur). Nu depune nici o muncă obștească, având preocupări personale. În discuțiile cu colegii a declarat că nu are nevoie de partid și că tov. Prim-secretar al raionului Marghita să plece în Patagonia. Că azi el este la putere, iar mâine vor fi alții... împiedică dezvoltarea sectorului socialist"¹⁵.

Astfel de motive au modificat multe destine, deoarece cunoaștem cu toții cât de greu puteau reveni la o viață normală cei care erau considerați dușmanii regimului.¹⁶

Putem așadar concluziona că , pentru cel puțin încă un deceniu, învățământul românesc va rămâne închistat în modelul stalinist.

Bibliografie

A. Izvoare inedite:

- *Direcția județeană a arhivelor locale Bihor*, Dos. Nr. 64/1954; 74/1957-1959.

B. Izvoare editate:

- *Reforma învățământului*, Monitorul Oficial, nr. 177/3 august 1948
- *Repertoriul general al legislației în vigoare*, Ed. Științifică București, 1957
- *Colecție de legi, decrete, hotărâri și dispoziții*, Ed. de Stat pentru Literatură economică și juridică, București, 1954.

¹⁴ *Ibid.*, *Sfatul Popular al raionului Aleșd*, C. E., secția cadre, august 1958

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ *Ibid.*, *Sfatul Popular al raionului Crișana*, C. E., secția cadre, 10 ian. 1959

C. Lucrări:

- Gheorghe-Gheorghiu Dej, *Articole și cuvântări (1955-1959)*, Ed. Politică. București, 1960
- V. Frunză, *Istoria stalinismului în România*, Ed. Humanitas, București, 1990